

Staat van Wijk bij Duurstede

Drs. J. Dagevos
R. Smeets, MSc

Tilburg, 2 juli 2012

Documentnummer: 12.069

Warandelaan 2
5037 AB Tilburg
Postbus 90153
5000 LE Tilburg

T 013 - 466 87 12
F 013 - 466 34 99
telos@uvt.nl
www.telos.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1 Inleiding	7
2 De Telos methode	9
2.1 Begripsomschrijving	9
2.2 Het meetinstrument: begrippen en methodiek	10
2.3 De gehanteerde indeling naar voorraden in Wijk bij Duurstede	13
3 Sociaal-cultureel kapitaal	15
Voorraad Participatie en ontwikkeling	16
Voorraad Cultuur	18
Voorraad Gezondheid	20
Voorraad Veiligheid	22
Voorraad Woonomgeving	24
Voorraad Onderwijs	26
4 Economisch Kapitaal	29
Voorraad Arbeid	30
Voorraad Ruimtelijke vestigingswaarden	32
Voorraad Economisch profiel	34
5 Ecologisch kapitaal	37
Voorraad Bodem en grondwater	38
Voorraad Lucht	40
Voorraad Oppervlaktewater	42
Voorraad Natuur en landschap	44
Voorraad Energie en klimaat	46
Voorraad Grondstoffen	48
6 Overall beeld	501

Voorwoord

Ondanks de recessie staat Duurzaamheid nog steeds op de kaart in Wijk bij Duurstede. Dat is natuurlijk niet voor niets. We wonen in een prachtige omgeving waar veel is om trots op te zijn. De historische binnenstad en de rivier, het mooie buitengebied maar ook de dorpen Cothen en Langbroek. Stuk voor stuk juweeltjes in het overgangsg gebied tussen Heuvelrug en Rivierengebied. Als we wat verder terugkijken dan zien we dat Wijk bij Duurstede sinds de jaren '70 van de vorige eeuw grote veranderingen heeft doorgemaakt. Die veranderingen raken natuurlijk alle aspecten die met duurzaamheid te maken hebben. De omvang, en daarmee de samenstelling en identiteit van de bevolking is in de afgelopen veertig jaar sterk veranderd. Maar niet alleen op het gebied van "people" maar ook andere aspecten, die meer op het gebied van "planet," het landschap en de natuur liggen, zijn onderhevig aan de tijd geweest. Meer en meer is het besef doorgedrongen dat we zuinig moeten zijn op onze leefomgeving. Aantastingen van de natuur en het landschap lijken vaak onomkeerbaar. Het is onze plicht om deze aantasting waar mogelijk tot staan te brengen en zuinig met onze natuurlijke hulpbronnen om te gaan, vanuit het besef dat natuur en landschap niet alleen een waarde in zichzelf vertegenwoordigen, maar ook van belang zijn voor het welbevinden van de Wijkse bevolking en ook grote economische waarden vertegenwoordigen (toerisme en recreatie). Tot slot, maar daarmee zeker niet het minst belangrijke aspect, ook in de wijze waarop de bevolking in haar inkomen voorziet en daarmee bijdraagt aan de Wijkse welvaart, aan de eigen "prosperity", zijn grote veranderingen opgetreden. Waar onze bevolking voor enkele decennia terug voor haar inkomsten nog was aangewezen op agrarische activiteiten zoals de fruitteelt en het werken in de steenfabriek zien we nu dat een groot deel van de Wijkse bevolking elders emplooi vindt, met als gevolg dagelijks grote stromen forenzen op de lokale en provinciale wegen met alle congestieverschijnselen van dien.

Het is goed om eens in de zoveel tijd stil te staan bij al die ontwikkelingen die we doormaken en ons te spiegelen aan onze eigen ambities, dat wil zeggen de ambities van de gemeente maar ook die van onze stakeholders. Deze Staat van Wijk geeft ons inzicht hoe we er voor staan, in welke mate we er in slagen deze ambities waar te maken. Het geeft inzicht in waar we goed in zijn en waar dus kansen liggen en waar onze zwakke punten zitten. Het is een foto van het nu. De Staat van Wijk kan behulpzaam zijn bij het uitzetten van een heldere en duurzame

koers voor Wijk bij Duurstede als totaal en voor de wijze waarop de gemeente daar haar rol in wil en kan spelen. Hierbij speelt ook onze toekomstige rol mee, waarbij we uitgaan van een kleinere overheid die meer een regisseursrol zal vervullen ter ondersteuning van een sterke duurzame samenleving.

Een van de belangrijke pijlers binnen het directieplan is dat we de bedrijfsvoering van onze gemeente op duurzame wijze willen inrichten. De bedrijfsvoering zal gaan draaien om 'people en profit' en afgestemd worden op de doelen van de organisatie. Het gaat niet alleen om een financieel gezonde organisatie, maar ook om aantrekkelijk werkgeverschap dat werknemers toerust om een regisserende rol te vervullen in een kleinere overheid. Informatievoorziening ondersteunt medewerkers hierbij. Ten slotte wordt een klimaatneutrale organisatie ook gezien als behorend bij een duurzaam gezonde bedrijfsvoering. Dit laatste doel is door de gemeenteraad meegegeven aan de organisatie bij de vaststelling van het Milieubeleidsplan.

Op 8 december 2009 heeft de gemeenteraad besloten tot het opstellen van een Duurzaamheidsmonitor. In de praktijk is het opstellen van de Duurzaamheidsmonitor geen sinecure geweest. Niet altijd zijn gegevensbronnen op gemeentelijk niveau beschikbaar. In een aantal gevallen is het moeilijk om gegevensbronnen te ontsluiten of is onze gemeente te kleinschalig om over de juiste informatie te beschikken. Ook is gebleken dat het opstellen van de Duurzaamheidsmonitor moet wedijveren met tal van andere projecten. Projecten die stuk voor stuk ook van belang zijn voor onze gemeente. Voor de toekomst is het dan ook van belang om ook hierin voldoende balans te vinden om de Duurzaamheidsaspecten voldoende aandacht te geven.

De Staat van Wijk had niet tot stand kunnen komen zonder een financiële bijdrage van de provincie Utrecht, waarvoor onze oprechte dank.

Robbert Peek

Wethouder gemeente Wijk bij Duurstede

1 Inleiding

In de voorliggende Staat van Wijk bij Duurstede wordt een beeld geschetst hoe Wijk bij Duurstede er voor staat op het terrein van duurzame ontwikkeling. Dit wordt bepaald met behulp van de zogenaamde Telos methode. Deze methode wordt in het volgende hoofdstuk theoretisch wat verder uitgewerkt. De Telos-methode wordt ook gebruikt door de provincie Utrecht om haar eigen vorderingen op het terrein van duurzame ontwikkeling te monitoren. Ook andere gemeenten in de provincie Utrecht zoals Stichtse Vecht beschikken inmiddels over een “*Staat van*” of hebben zoals Amersfoort besloten er een te laten maken. Ook elders in Nederland wordt de methodiek op lokaal, regionaal of provinciaal niveau gebruikt om de vorderingen van het gebied op het terrein van duurzame ontwikkeling in kaart te brengen.

Om te kunnen bepalen of Wijk bij Duurstede zich duurzaam ontwikkelt bepalen is aansluiting gezocht bij de Wijkse ambities op sociaal-cultureel, economisch en ecologisch terrein. Duurzame ontwikkeling gaat immers over de mate waarin de lange termijn doelen op deze verschillende terreinen op gemeentelijk niveau worden bereikt **en** of dit in balans gebeurt. Met name dit laatste is ook van belang. Wanneer bijvoorbeeld de economie sterk groeit en daarmee de economische lange termijn doelen worden gehaald en tegelijkertijd de realisatie van de milieudoelen daarbij ver achter blijft of zelfs in gevaar komt dan spreken we van een niet duurzame ontwikkeling.

Bij het maken van deze Staat van Wijk bij Duurstede hebben we nadrukkelijk aansluiting gezocht bij de lokale ambities zoals die verwoord zijn in beleids- en visiedocumenten van de gemeente Wijk bij Duurstede. Daarmee wordt de monitor geen standaard monitor die overal hetzelfde is maar is deze nadrukkelijk aangepast aan de specifiek Wijkse ambities en omstandigheden. Niet benchmarken, het onderling vergelijken van gemeenten staat voorop, maar het inzichtelijk maken hoe Wijk bij Duurstede er in slaagt haar eigen ambities waar te maken.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 gaan we wat dieper in op de Telosmethode. De hoofdstukken 3, 4 en 5 bevatten de uitkomsten van de meting voor resp. het sociaal-culturele, economische en ecologische domein. Het rapport wordt afgesloten met een

overall beeld dat bestaat uit een duurzaamheidsdriehoek, een overzicht van de indicatoren en hun kleurscores en een aantal concluderende opmerkingen. Het hoofdrapport wordt vergezeld van een factsheetsboek waarin per indicator aangegeven wordt hoe de indicator is gedefinieerd en gemeten is, welke databronnen daarbij zijn gebruikt, voor welk jaar de waarde van de indicator is gemeten, welke normen worden gehanteerd, wat de gemeten waarde is en tot welke kleurcode dit leidt.

2 De Telos methode

2.1 Begripsomschrijving

Er bestaan vele definities over wat duurzame ontwikkeling is. In het hedendaagse denken over duurzame ontwikkeling wordt meestal gerefereerd aan het werk van de commissie-Brundtland, de World Commission on Environment and Development, die in 1987 het rapport *Our Common Future* publiceerde. Daarin wordt duurzame ontwikkeling als volgt omschreven: 'Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder daarbij de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te kunnen voorzien te beperken.'

Centraal in deze definitie staat de mens of, beter gezegd, de behoeften van de mens. Telos volgt de commissie-Brundtland in haar definitie van het begrip duurzame ontwikkeling. Het betreft echter een zeer algemene omschrijving. Om het begrip verder te kunnen operationaliseren maken we gebruik van een zogeheten driekapitalenmodel waarin een onderscheid gemaakt wordt tussen het economische, ecologische en sociaal-culturele kapitaal.

Volgens Telos kan duurzame ontwikkeling worden opgevat als een ontwikkelingsproces gericht op het bevorderen van een evenwichtige groei (in balans) van de veerkracht en kwaliteit van de natuur (het ecologisch kapitaal), van het lichamelijke en geestelijke welzijn van mensen (het sociaal-cultureel kapitaal) en een gezonde economische ontwikkeling (het economisch kapitaal).

Om te kunnen spreken van duurzame ontwikkeling moet in het verlengde van de gedachtegang van de commissie-Brundtland worden voldaan aan drie eisen:

- Er moet sprake zijn van het gelijktijdig verbeteren van het economische, ecologische en het sociaal-culturele kapitaal. Verbetering van het ene kapitaal mag niet ten koste gaan van één of beide andere kapitalen.
- De ontwikkeling moet houdbaar zijn over generaties heen: er mag geen afwenteling in de tijd plaatsvinden.
- De ontwikkeling moet ook houdbaar zijn op mondiaal niveau of, anders geformuleerd: er mag geen afwenteling in de ruimte plaatsvinden. Onze

ontwikkeling mag niet ten koste gaan van die in andere gebieden en andere landen.

Met deze integrale benadering kiest Telos nadrukkelijk voor een breed perspectief op duurzame ontwikkeling. Het begrip heeft zowel een strategische dimensie (de langere termijn), als een normatieve dimensie (verantwoordelijkheid voor andere schaalniveaus en toekomstige generaties).

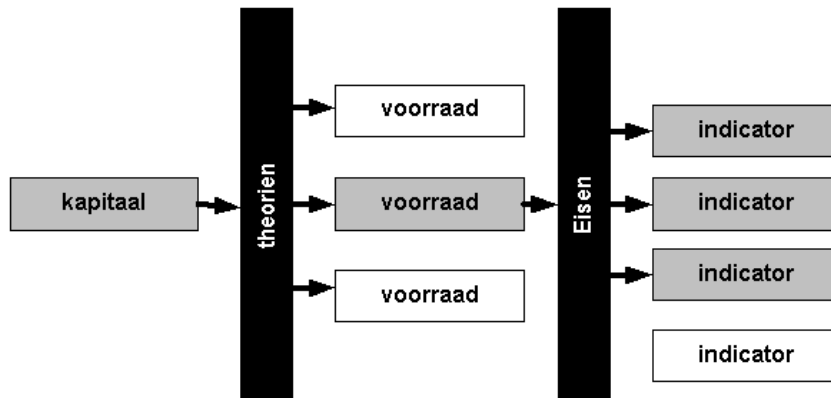
2.2 Het meetinstrument: begrippen en methodiek

Om duurzame ontwikkeling te kunnen meten heeft Telos de duurzaamheidbalans ontwikkeld. In een duurzaamheidbalans brengen we de belangrijkste indicatoren voor de ontwikkeling van een gebied samen. Dat doen we door de kapitalen te ontleden in voorraden, eisen en indicatoren en hun normen. In het onderstaande schema worden deze begrippen kort toegelicht.

Figuur 1 De relevante begrippen uit de duurzaamheidbalans

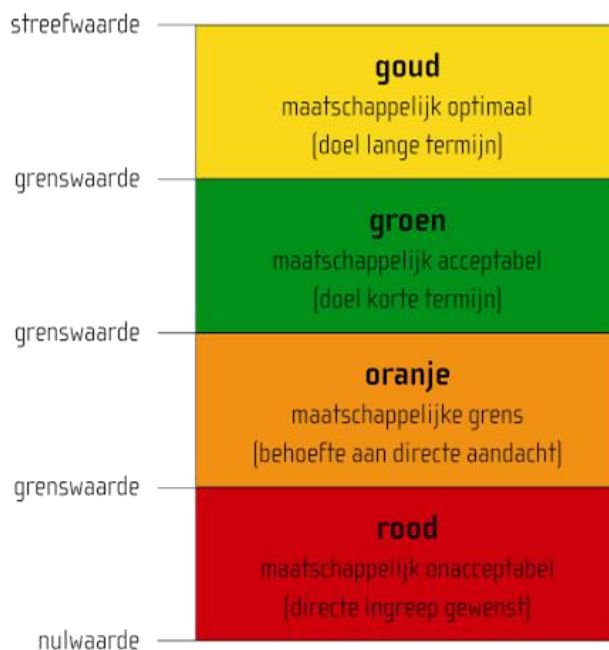
Begrip	Omschrijving
Kapitaal	De drie essentiële delen, subsystemen van het totale maatschappelijk systeem: ecologie, sociaal-cultureel en economie.
Voorraad	De essentiële elementen die samen de kwaliteit en kwantiteit van een kapitaal bepalen.
Eisen	De langetermijndoelen die geformuleerd worden voor de ontwikkeling van een voorraad.
Indicatoren	Graadmeters waarmee de eisen kunnen worden geoperationaliseerd.
Normen	Normatief vastgestelde maatstaven met behulp waarvan we de score van indicatoren beoordelen.

Figuur 2 De samenhang tussen kapitalen, voorraden en indicatoren

Voor iedere indicator wordt een meetschaal opgesteld. Deze meetschaal bestaat uit normatief vastgestelde maatstaven die een nul- en een streefwaarde kennen met daartussen gelegen grenswaarden. In de balans wordt deze klassenindeling op de volgende manier zichtbaar gemaakt.

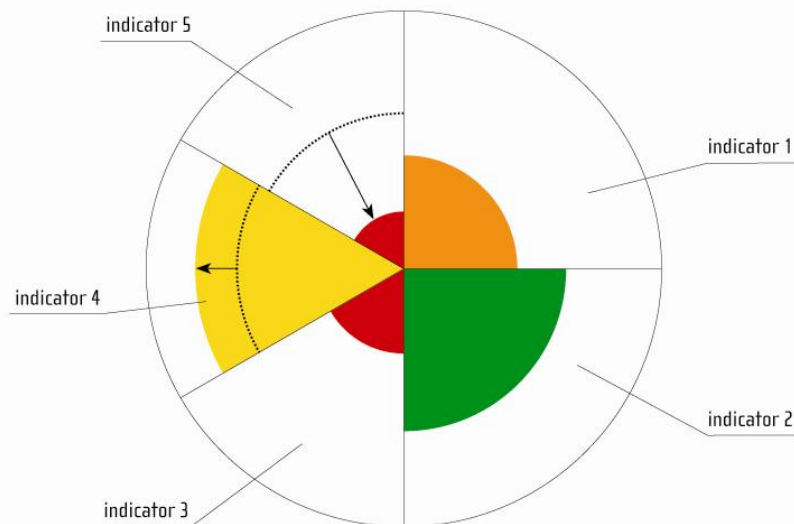
Figuur 3 Klassenindeling

Het bepalen van de grenswaarden is een onderdeel in de methode die veel discussie oplevert. Voor het bepalen van deze grenswaarden is gebruikgemaakt van beleidsdocumenten, vergelijkingen in de tijd, vergelijkingen met andere regio's en de resultaten van maatschappelijke discussies.

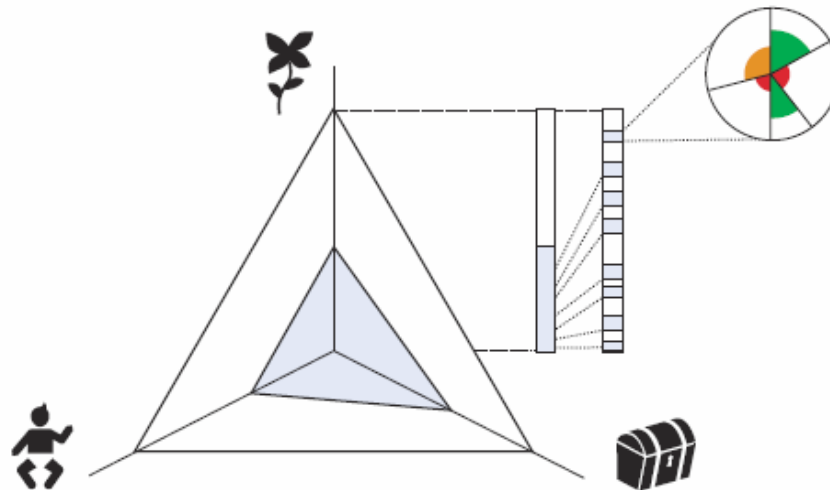
De weging van de indicatoren valt af te lezen uit de hoekpunt die ze innemen in de taartdiagrammen. De straal van de taartpunt geeft de gemeten situatie aan. Hoe groter de straal, hoe beter de score.

Figuur 4 Voorbeeld cirkeldiagram

De optelsom van de voorraden binnen een kapitaal bepaalt vervolgens de score van het kapitaal. Ook hierbij vindt een weging plaats. Niet iedere voorraad is even belangrijk. Het gehanteerde gewicht van de voorraden is terug te vinden bij de conclusies bij ieder kapitaal. Voor deze editie hebben niet de stakeholders, maar heeft Telos zelf de gewichten bepaald.

Figuur 5 Samenhang tussen kapitalen, voorraden en indicatoren

2.3 De gehanteerde indeling naar voorraden in Wijk bij Duurstede

Bij het maken van een Staat van een gemeente of provincie kijken we altijd of we het systeem van voorraden en eisen en in het verlengde daarvan, het indicatorensysteem moeten aanpassen. Het is bij het ontwikkelen van het monitoringinstrument altijd de bedoeling het instrument zo in te richten dat het goed aansluit bij de lokale en regionale omstandigheden en ambities. Vandaar dat iedere balans uiteindelijk maatwerk is.

Een overzicht van alle gehanteerde bronnen en data en een verantwoording bij de gemaakte keuzes voor (wegingen) van voorraden, indicatoren en normeringen is terug te vinden in de factsheets van de Staat van Wijk bij Duurstede.

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gepresenteerd van de gekozen voorraden per kapitaal. In de volgende hoofdstukken wordt per voorraad vervolgens aangegeven welke de lange termijn doelen zijn.

Sociaal-cultureel	Ecologie	Economie
1 Participatie en ontwikkeling	1 Bodem en grondwater	1 Arbeid
2 Cultuur	2 Lucht	2 Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
3 Gezondheid	3 Oppervlaktewater	3 Economisch profiel
4 Veiligheid	4 Natuur en landschap	
5 Woonomgeving	5 Energie en klimaat	
6 Onderwijs	6 Grondstoffen	

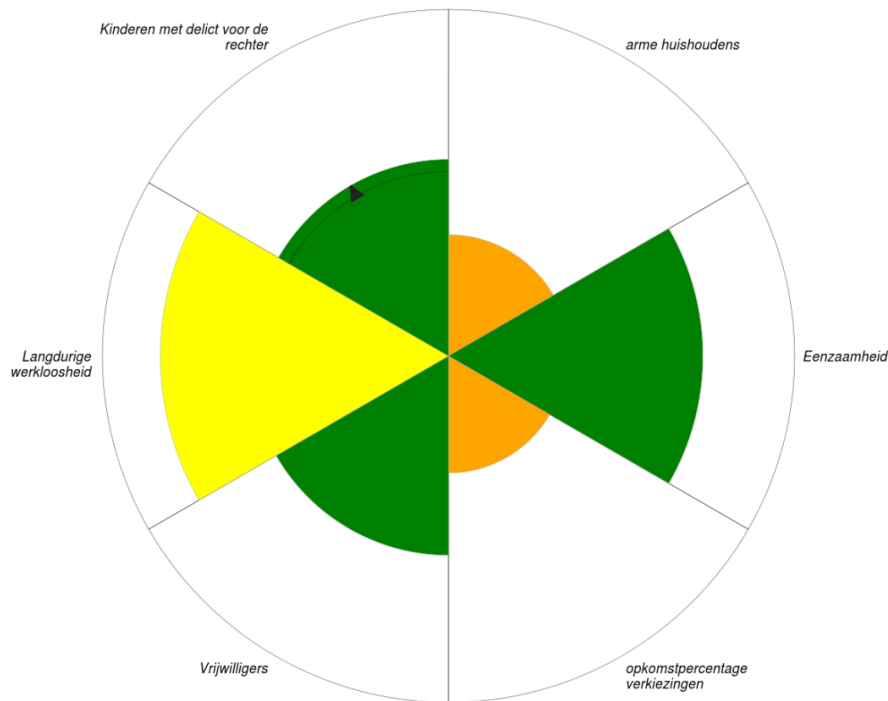
3 Sociaal-cultureel kapitaal

Voorraad Participatie en ontwikkeling

Participatie verwijst naar de sociale, economische en politieke relaties tussen de inwoners van de gemeente en al de georganiseerde sociale, economische en politieke instituties. Participatie is gebaseerd op het gelijkheidsprincipe: alle mensen in een land hebben als burger, voor de wet, gelijke rechten en plichten. Sociale participatie en economische participatie lopen deels in elkaar over en hebben als voornaamste gemeenschappelijke deler werk of nog beter het niet hebben van werk (werkloosheid). Het al dan niet hebben van werk is om twee redenen van belang, namelijk het genereren van inkomen en het verwirkelijken van jezelf. Politieke participatie concentreert zich op de deelname aan het politieke proces. Voor het onderdeel ontwikkeling gaat het primair om de kennis die in mensen zelf is opgeslagen, de zogenaamde 'embodied knowledge'.

Eisen:

- Burgers zijn in staat om zich economisch staande te houden.
- Elke burger heeft zeggenschap in politieke besluitvorming die hem of haar en de samenleving en haar toekomst aangaat en heeft toegang tot de informatie die hiervoor noodzakelijk is.
- De burger beantwoordt aan de (morele) plicht om gebruik te maken van de zeggenschap in politieke besluitvorming.
- Iedereen heeft de kans om zich dusdanig te ontwikkelen dat hij of zij economisch en sociaal kan blijven participeren en dat zijn of haar competenties blijven aansluiten op de maatschappelijke behoefte.
- Burgers zijn betrokken bij de samenleving (en hebben daartoe de mogelijkheden)

Toelichting

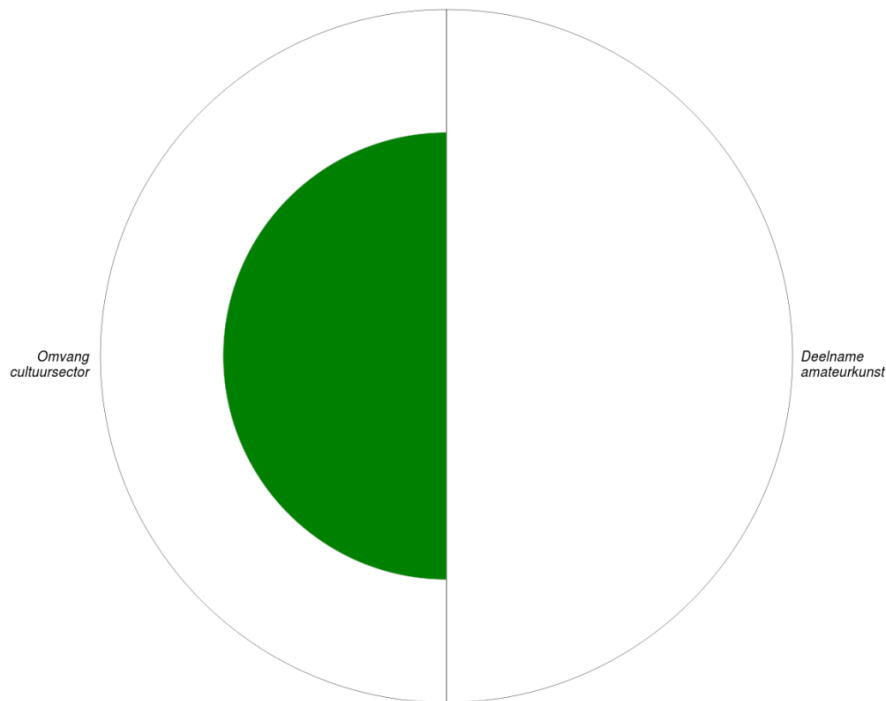
Wijk bij Duurstede kent relatief zeer weinig langdurig werklozen hetgeen tot uitdrukking komt in een gouden kaart. Ook met betrekking tot het vraagstuk van eenzaamheid (uitgedrukt in het percentage mensen dat aangeeft zich eenzaam te voelen) laat de gemeente een goede score zien. Dat geldt ook voor het aantal kinderen met een delict voor de rechter en het vrijwilligerswerk (belangrijk voor de sociale cohesie). Mindere scores zijn er voor het opkomstpercentage bij laatste gemeentelijke verkiezingen (2010) en het aandeel arme huishoudens. Dit laatste ondanks het relatief geringe aantal langdurig werklozen.

Voorraad Cultuur

De voorraad cultuur wordt gemeten in 'enge' zin, dat wil zeggen dat de voorzieningenstructuur hierbij centraal staat. Met deze voorraad wordt het belang van cultuur als uiting van (of reactie op) bestaande normen en waarden onderstreept binnen het sociaal-cultureel kapitaal. Bij de voorraad cultuur gaat het over het bewaren en opnieuw inbedden van in de tijd en ruimte vastgelegde culturele uitingen, het bewaren en beschermen van het culturele erfgoed. Het gaat daarnaast ook over de aanwezigheid en toegang tot culturele voorzieningen en activiteiten. Met name dit laatste aspect is vaak aanzienlijk eenvoudiger om in kaart te brengen dan de andere aspecten.

Eisen:

- Het culturele aanbod is groot evenals de diversiteit.
- Iedereen kan actief of passief deelnemen aan culturele uitingen en activiteiten.
- Het cultureel erfgoed wordt beschermd en versterkt.

Toelichting

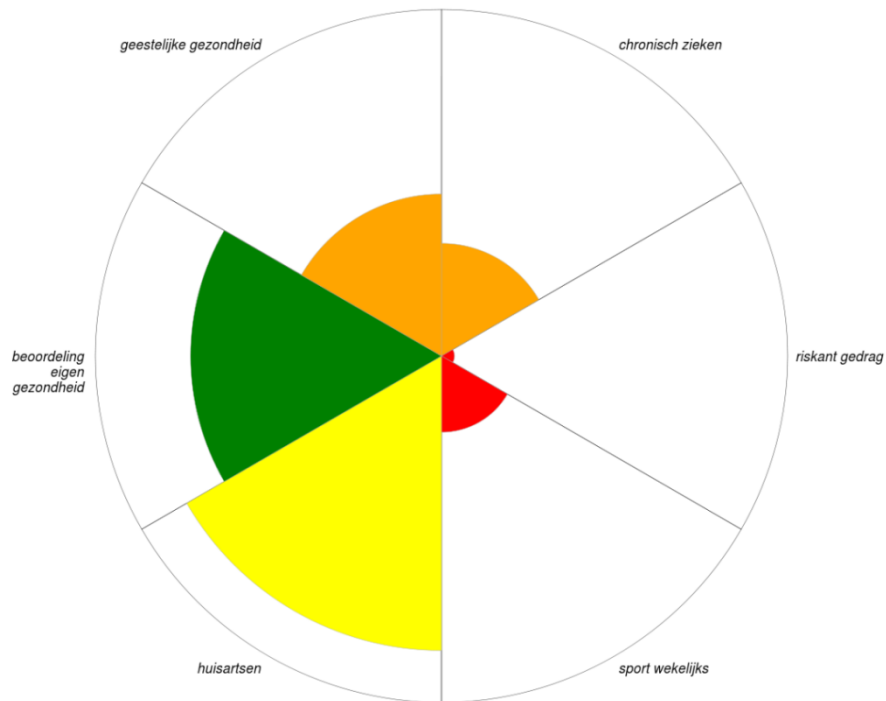
Voor de voorraad cultuur beschikken we slechts over een indicator, de aanwezigheid in Wijk bij Duurstede van musea. De reden hiervoor is dat er geen harde cijfers beschikbaar zijn over de deelname aan amateurkunst, het aantal galerieën en de mate van cultuurparticipatie. Naast het museum heeft Wijk bij Duurstede een eigen theater met een gevarieerd programma en een aanzienlijk aantal galerieën. Verder worden er verschillende culturele festivals / evenementen georganiseerd zoals Kleurrijk Wijk, Jazz bij Duurstede en het Shantyfestival. Ook is het cultureel erfgoed ruim vertegenwoordigd getuige het grote aantal monumentale panden dat de gemeente rijk is. Met betrekking tot de voorraad Cultuur kan, ondanks dat voor een deel de harde indicatoren ontbreken, worden geconcludeerd dat Wijk goed scoort.

Vorraad Gezondheid

Een van de voorwaarden voor een duurzame samenleving is een gezonde bevolking, in lichamelijk en psychisch opzicht. Gezondheid heeft zowel een objectieve (percentage zieken en sterfgevallen) als een subjectieve component (gezondheidsbeleving). Waar het gaat om de gezondheid(zorg) ligt de verantwoordelijkheid deels bij de overheid, maar zeker ook bij de individuele burgers. In de onderstaande eisen wordt deze gedeelde verantwoordelijkheid duidelijk tot uiting gebracht. Burgers hebben zowel rechten op een adequate voorzieningenstructuur, etc, maar hebben ook verplichtingen jegens de samenleving in de zin van het hebben van een gezonde leefstijl, etc.

Eisen:

- De burgers zijn lichamelijk en geestelijk gezond.
- De gezondheidszorg is van goede kwaliteit en toegankelijk voor iedereen; inclusief preventie en nazorg.
- Iedereen neemt een eigen verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl.
- De burgers voelen zich gezond.

Toelichting

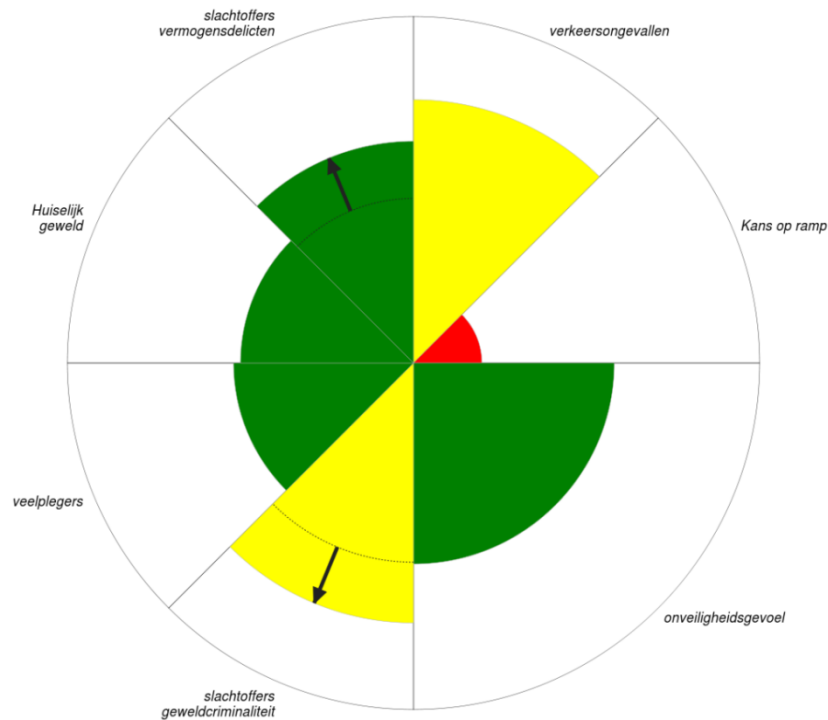
De voorraad gezondheid laat duidelijk twee gezichten zien. Een positief gezicht daar waar het gaat om de beoordeling door de Wijkse bevolking van haar eigen gezondheid (goede score) en de aanwezigheid van voldoende huisartsen (uitstekende score). Daar tegenover staan zeer slechte scores ten aanzien van riskant gedrag voor de gezondheid (o.a. roken, zwaar drinken en overgewicht) en het wekelijks sporten. Ook de scores met betrekking tot het aantal chronisch zieken (het percentage mensen dat aangeeft één of meerdere langdurige aandoeningen te hebben) en de geestelijke gezondheid geven aanleiding tot zorg.

Voorraad Veiligheid

Zowel het individu als de samenleving heeft een bepaalde mate van veiligheid nodig om te kunnen functioneren. In de afgelopen tien jaar heeft het onderwerp veiligheid sterk aan belang gewonnen. Binnen de voorraad veiligheid is een onderscheid gemaakt tussen min of meer geobjectiveerde veiligheid in termen van risico's om ergens slachtoffer van te worden en de subjectieve beleving van veiligheid: het veiligheidsgevoel. Veiligheid spitst zich in deze voorraad toe op bescherming tegen geweld, misdaad, terrorisme, verkeersongevallen en overstromingsrisico's.

Eisen:

- De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar.
- Iedereen voelt zich veilig in de gemeente.

Toelichting

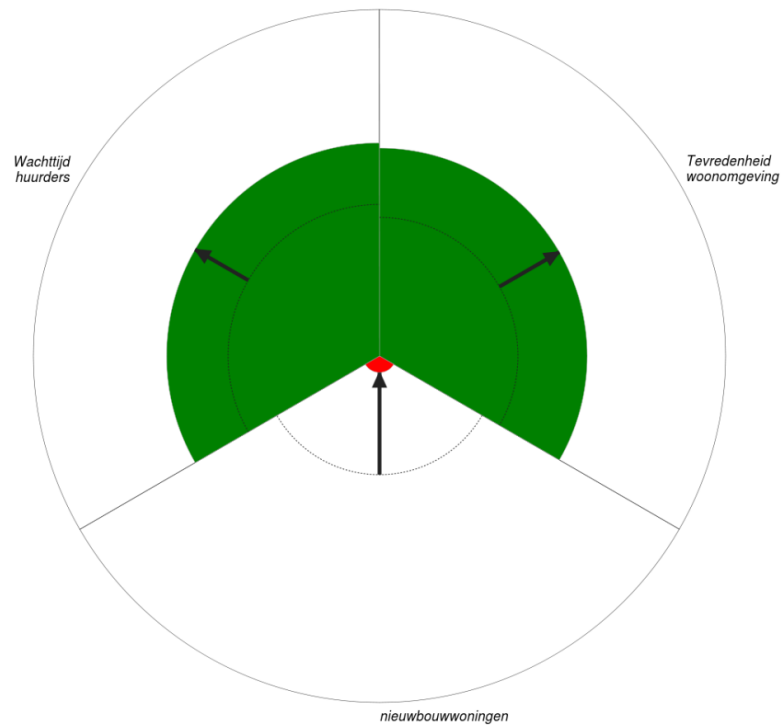
De voorraad veiligheid vertoont een positief beeld. Dat komt in de eerste plaats tot uitdrukking in de zeer goede scores met betrekking tot het aantal verkeersongevallen en het (sterk) afgenomen percentage mensen dat slachtoffer is van geweldscriminaliteit. Ook het percentage mensen dat slachtoffer is van vermogensdelicten heeft zich in positieve zin ontwikkeld. Een en ander vertaalt zich ook in een goede score ten aanzien van het onveiligheidsgevoel (het percentage mensen dat aangeeft bepaalde plekken te mijden). De enige uitzondering op het positieve veiligheidsbeeld vormt de kans op ramp gemeten aan de hand van het aantal risicobronnen per 10.000 inwoners.

Voorraad Woonomgeving

Binnen deze voorraad is de aandacht gericht op de beschikbaarheid en de kwaliteit van woningen, de aanwezigheid van publieke en dagelijkse voorzieningen en de tevredenheid met de eigen woonomgeving. Tevens wordt de werking van de woningmarkt in beeld gebracht.

Eisen:

- Iedereen heeft toegang tot een betaalbare woning van goede kwaliteit.
- Iedereen is tevreden met de woonomgeving waar hij of zij woont en werkt.
- Publieke en dagelijkse voorzieningen zijn bereikbaar en toegankelijk voor iedereen en van hoge kwaliteit.

Toelichting

De voorraad woonomgeving heeft twee gezichten. Aan de ene kant een sterk toegenomen negatieve score met betrekking tot het aantal gereedgekomen nieuwbouwwoningen per 10.000 inwoners. Daartegenover staat een positieve ontwikkeling waar het gaat om de gemiddelde wachttijd voor mensen die een huis willen huren in Wijk bij Duurstede en de toegenomen tevredenheid van de Wijkse inwoners met hun woonomgeving.

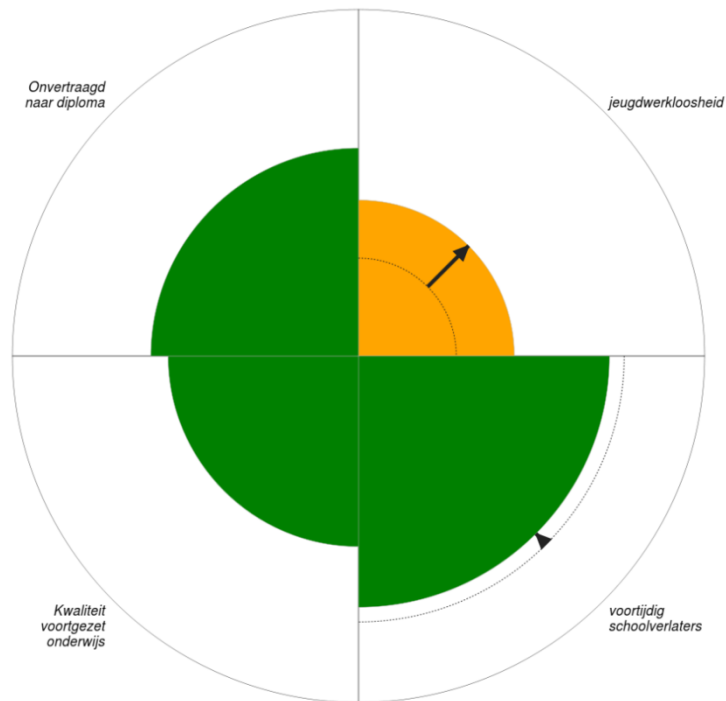
Bij het bovenstaande kan, voor wat betreft de nieuwbouwontwikkeling, wel worden opgemerkt dat er inmiddels in alle kernen nieuwbouwprojecten zijn gestart: De Geer 2 in Wijk bij Duurstede, De Kamp in Cothen en Oranjarahof in Langbroek. De verwachting is dan ook dat op termijn het aantal gereedgekomen nieuwbouwwoningen sterk zal toenemen.

Voorraad Onderwijs

Onderwijs is buitengewoon belangrijk voor onze samenleving, zowel voor het overdragen van praktische of economische inzetbare kennis en vaardigheden als voor de overdracht van normen en waarden van de ene op de andere generatie. In de voorraad onderwijs is zowel aandacht voor de kwaliteit van basis- en voortgezet onderwijs, als voor de scholing en vorming van volwassenen en de aansluiting van onderwijs op de maatschappelijke behoeften. De voorraad focust zich op de voorzieningenstructuur, het gedeelte dat betrekking heeft op 'ontwikkeling' is aanbod gekomen in de voorraad participatie en ontwikkeling.

Eisen:

- Het onderwijs sluit aan op de maatschappelijke behoefte.
- Het onderwijs is van hoge kwaliteit.
- Iedereen heeft toegang tot een vorm van onderwijs of scholing die past bij zijn of haar capaciteiten (ongeacht leeftijd, geslacht, afkomst of achtergrond).

Toelichting

De voorraad onderwijs laat met name positieve scores zien. Dat geldt zowel het aantal Wijkse jongeren dat onvertraagd het diploma behaald, de kwaliteit van het voortgezet onderwijs en het aantal voortijdige schoolverlaters. Bij de (ontwikkeling van de) jeugdwerkloosheid moet wel worden aangetekend dat het hier om relatief verouderde cijfers gaat. Het beeld anno 2012, zal gegeven de economische crisis, met betrekking tot de jeugdwerkloosheid zeker minder positief zijn.

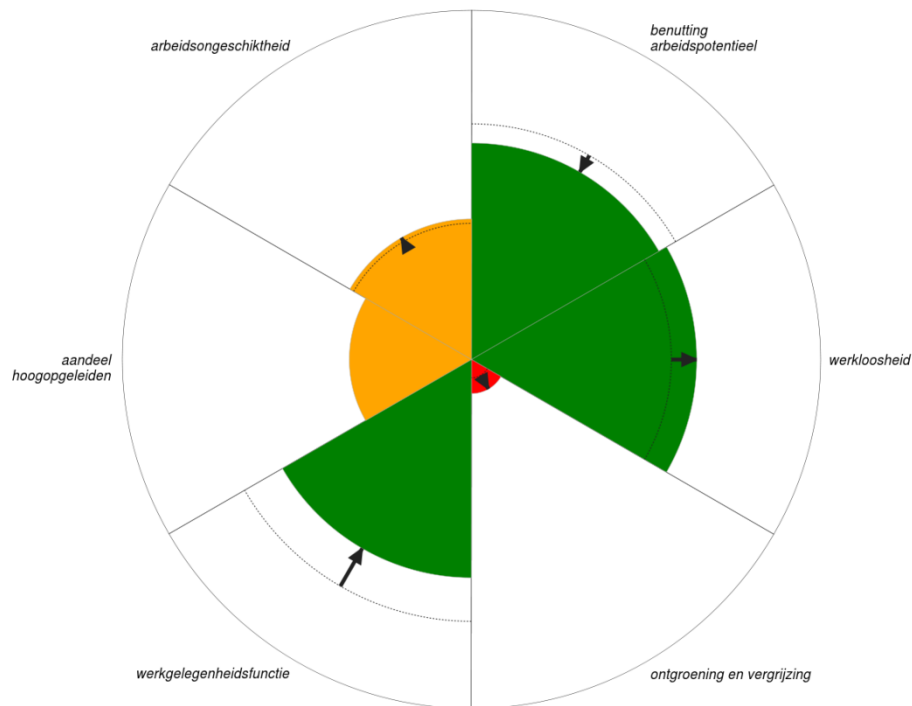
4 Economisch Kapitaal

Voorraad Arbeid

Arbeid binnen het economisch kapitaal refereert aan het vermogen van de mens om een bijdrage te leveren aan het productieproces van goederen en diensten. Het gaat hier dus om arbeid als een van de productiefactoren in het economisch proces. De kwaliteit (kennis, ervaring, creativiteit) en de (kwantitatieve) beschikbaarheid van arbeidskrachten is dan ook een cruciale economische factor. Het functioneren van de arbeidsmarkt is van groot belang om vraag en aanbod bij elkaar te brengen.

Eisen:

- De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief.
- Werk is gezond: langdurig ziekteverzuim en uitstroom t.g.v. arbeidsongeschiktheid worden voorkomen.
- Het arbeidsaanbod bezit minimaal een startkwalificatie.
- Het opleidingsniveau van de beroepsbevolking stijgt.

Toelichting

De voorraad arbeid heeft duidelijk twee gezichten. Een positief gezicht als het gaat om zaken als de hoogte van de werkloosheid, de benutting van het arbeidspotentieel en de werkgelegenheidsfunctie. Bij de laatste twee indicatoren moet wel aangetekend worden dat zowel de benutting van het arbeidspotentieel (het aandeel beroepsbevolking in de bevolking tussen de 15 en de 64) als en met name de werkgelegenheidsfunctie (de verhouding tussen de lokale werkgelegenheid en de werkzame beroepsbevolking) afnemen. Het negatieve gezicht van de voorraad arbeid heeft betrekking op het feit dat Wijk bij Duurstede duidelijk last heeft op de arbeidsmarkt van vergrijzing (verhoudingsgewijs minder jongeren en meer ouderen maken deel uit van de beroepsbevolking). Het aandeel hoog opgeleiden in de beroepsbevolking is relatief laag (vandaar een oranje kaart). Daarnaast geldt dat ook Wijk bij Duurstede (net als overigens de meeste gemeenten in Nederland) een relatief hoog aandeel arbeidsongeschikten in de beroepsbevolking telt. Wijk bij Duurstede doet het vergelijkenderwijs niet eens zo slecht.

Voorraad Ruimtelijke vestigingswaarden

Bij deze voorraad gaat het om zaken als de infrastructuur in al zijn verschijningsvormen (weg, spoor, water, lucht, buis, breedband), de beschikbaarheid, segmentatie en kwaliteit van bedrijventerreinen en de beschikbaarheid en kwaliteit van bedrijfsruimte en kantoorgebouwen. Hoewel infrastructuur, bedrijventerreinen, bedrijfshuisvesting en kantoorgebouwen ook te beschouwen zijn als kapitaalgoederen, worden ze hier meegenomen als een eigenstandige voorraad. Ze fungeren immers niet als directe input in het productieproces, zoals de andere productiefactoren arbeid, kennis, grond- en hulpstoffen en kapitaal, maar als randvoorwaarde voor het goed functioneren van de lokale en regionale economie.

Eisen:

- Bedrijven, voorzieningen, instellingen en economische centra zijn goed bereikbaar dan wel ontsloten via de weg, het spoor, het water, de lucht en de ICT.
- Er is voldoende ruimte (terreinen, bedrijfspanden) beschikbaar voor bedrijvigheid.
- De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wordt optimaal beheerd: zuinig met ruimte en aangepast aan de tijd.
- De kennisinfrastructuur is van een hoog niveau en ondersteunt de bedrijvigheid.

Toelichting

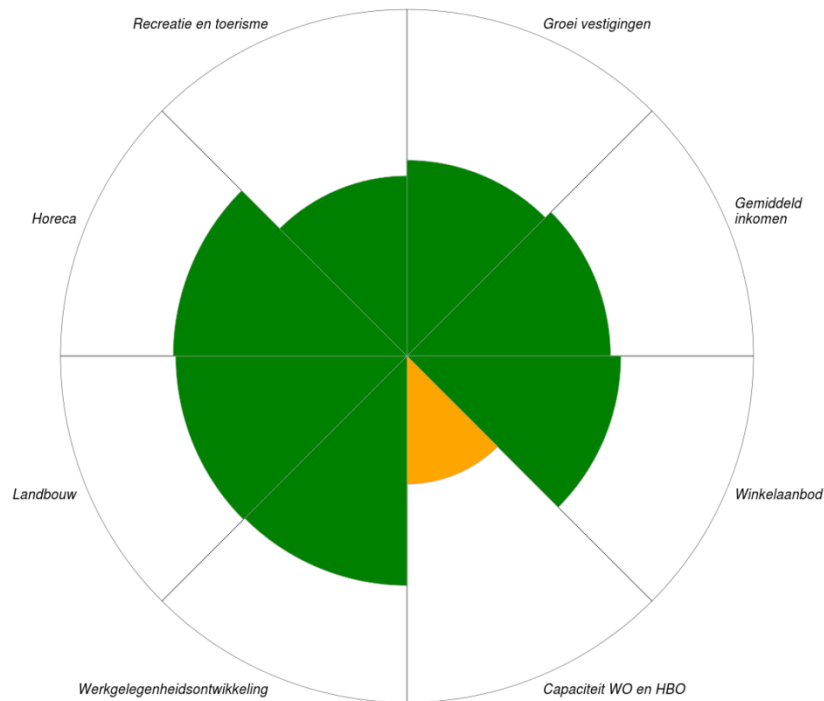
Ook hier vertoont Wijk bij Duurstede twee gezichten. Aan de ene kant is er sprake van een zeer lage en verder afgenomen voorraad bedrijventerreinen. Op dit moment is er nog ongeveer 1,5 ha. beschikbaar. Consequentie is met andere woorden dat er weinig ruimte beschikbaar is voor bedrijven die zich nieuw in Wijk bij Duurstede willen vestigen. Wel kan hierbij opgemerkt worden dat er plannen zijn voor Broekweg Noord. Waar in 2016 een bedrijventerrein van 4,2 ha. gerealiseerd moet zijn. Daarnaast is de OV ontsluiting, gemeten als de gemiddelde afstand tot een treinstation, slecht. Dit beeld moet genuanceerd worden wanneer ook de ontsluiting via busverbindingen in de beschouwing worden meegenomen. Het kwalitatieve beeld (harde cijfers ontbreken) is dat de busverbinding, gemeten naar het aantal beschikbare lijnen, opstappunten, reistijd en rijfrequentie alsmede de beschikbaarheid van een sneldienst, goed scoort. Daarentegen geldt dat de ontsluiting van Wijk bij Duurstede tot de hoofdwegen goed is. Dat geldt ook voor de zogenaamde netto-brutoverhouding bedrijventerreinen die gehanteerd wordt als maatstaf voor zuinig ruimtegebruik. Daarbij wordt gekeken naar de hoeveelheid bedrijventerrein dat ook daadwerkelijk bebouwd is.

Voorraad Economisch profiel

De kracht van een lokale en regionale economie wordt in belangrijke mate bepaald door de in die regio aanwezige bedrijvigheid. Daarbij gaat het om het geheel van al die bedrijven én de samenstelling daarvan (de regionale productiestructuur). De samenstelling moet zodanig zijn dat deze enerzijds economische groei kan genereren, maar anderzijds ook conjuncturele schokken kan opvangen. Daarnaast moet er sprake zijn van voldoende dynamiek en vernieuwing (starters, bedrijven die zich nieuw in de regio vestigen). Voor de vernieuwing van de economie is het tevens van belang dat ondernemingen permanent investeren in de ontwikkeling van nieuwe producten en diensten.

Eisen:

- Er is sprake van een gediversifieerde economische structuur.
- Het creatieve, adaptieve en innovatieve vermogen van en in bedrijven wordt voortdurend versterkt.
- Investerings van bedrijven zijn gericht zijn op voortdurende vernieuwing van producten, productieprocessen en dienstverleningsconcepten, opdat de continuïteit van de onderneming gewaarborgd is.

Toelichting

De voorraad economische structuur laat een overwegend positief beeld zien. Positieve werkgelegenheidsontwikkeling in de afgelopen 5 jaar (tot 2010) en groei van het aantal vestigingen, een relatief hoog gemiddeld inkomen per inwoner, een voldoende winkelaanbod (tot uitdrukking komend in een acceptabele omvang van het totale winkelvloeroppervlak) en daarnaast een voldoende omvang van de sector toerisme en recreatie en horeca (een van de speerpuntsectoren in Wijk bij Duurstede). Opvallend is het relatief lage aandeel jongere inwoners uit Wijk dat onderwijs volgt op HBO/WO niveau.

5 Ecologisch kapitaal

Voorraad Bodem en grondwater

De voorraad Bodem heeft betrekking op de bovenste laag van de aardkorst, voor zover deze beworteld is en onder invloed van fysische, chemische of biologische processen verandert. In Nederland is de bodem zelden meer dan 1 à 2 meter dik.

Eisen:

- De bodem is vrij van voor mens en gewenste natuur schadelijke verontreinigingen van antropogene oorsprong.
- De functies van de bodem als drager, producent en regulator worden niet (onomkeerbaar) aangetast.

Toelichting

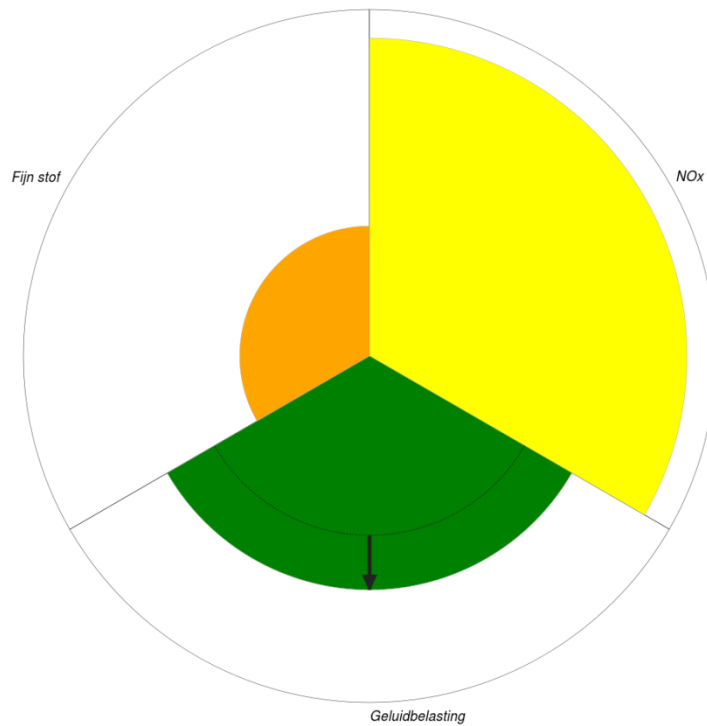
Voor deze voorraad beschikken we niet over adequate gegevens. Vandaar dat we hiervoor geen taartdiagram kunnen presenteren.

Voorraad Lucht

De voorraad lucht heeft betrekking op de samenstelling van de atmosfeer in een bepaald gebied. Luchtkwaliteit wordt voor een groot deel beïnvloed door emissies die soms wel lokaal, maar lang niet altijd in hetzelfde gebied worden uitgestoten. Luchtkwaliteit speelt dus op heel verschillende schaalniveaus. Op lokaal niveau gaat het gepaard met problemen als fijn stof (PM_x) en luchtconcentratie stikstofdioxide, terwijl (aan het andere uiterste) op mondiaal niveau de uitstoot van CO_2 uit verbrandingsprocessen een rol speelt. Deze mondiale factoren zijn opgenomen in de voorraad energie en klimaat. Daarnaast wordt lucht ook gezien als intermediair van overlast met betrekking tot licht, geluid en geur.

Eisen:

- De lucht is vrij van voor mens en natuur schadelijke verontreinigingen van antropogene oorsprong.
- Er is geen door de mens veroorzaakte overlast in de vorm van geur, licht en geluid.

Toelichting

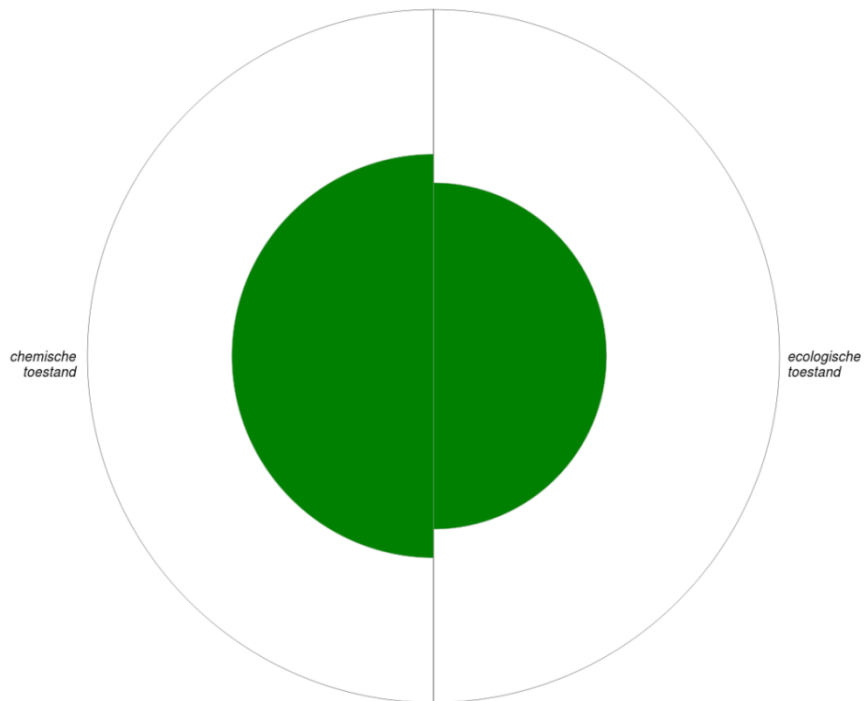
In deze voorraad kijken we zowel naar de emissies van fijnstof en stikstof naar de lucht alsook naar de geluidsbelasting. Wat betreft de stikstofemissies laat Wijk bij Duurstede een bijzonder goede score zien (gouden kaart). Dat geldt niet voor de emissie van fijnstof, die om aandacht vraagt. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat het hier om een modelmatig berekende waarde gaat. Vanuit de gemeente Wijk bij Duurstede wordt aangegeven dat, voor zover bij de gemeente bekend, er slechts drie plaatsen zijn waar mogelijkerwijs sprake is van enige vorm van fijnstofproblematiek. De geluidsbelasting/overlast (uitgedrukt in het aandeel mensen dat aangeeft overlast te ervaren van geluid) is afgenomen en bevindt zich op een acceptabel niveau.

Voorraad Oppervlaktewater

Onder de voorraad oppervlaktewater wordt verstaan: dat deel van de bodem dat (in principe) bedekt is met water. We onderscheiden stromende wateren zoals rivieren en beken en stilstaande wateren zoals meren, kanalen, sloten en vennen. Bij de monitoring van de voorraad oppervlaktewater concentreren we ons met name op de kwaliteit van het oppervlaktewater.

Eisen:

- Het oppervlaktewater is vrij van, voor mensen en natuur, schadelijke antropogene verontreinigingen.
- Het areaal oppervlaktewater is zodanig groot dat het kan voldoen aan alle gewenste functies (recreatie, retentie, koelwater, ecologische structuur, etc.).

Toelichting

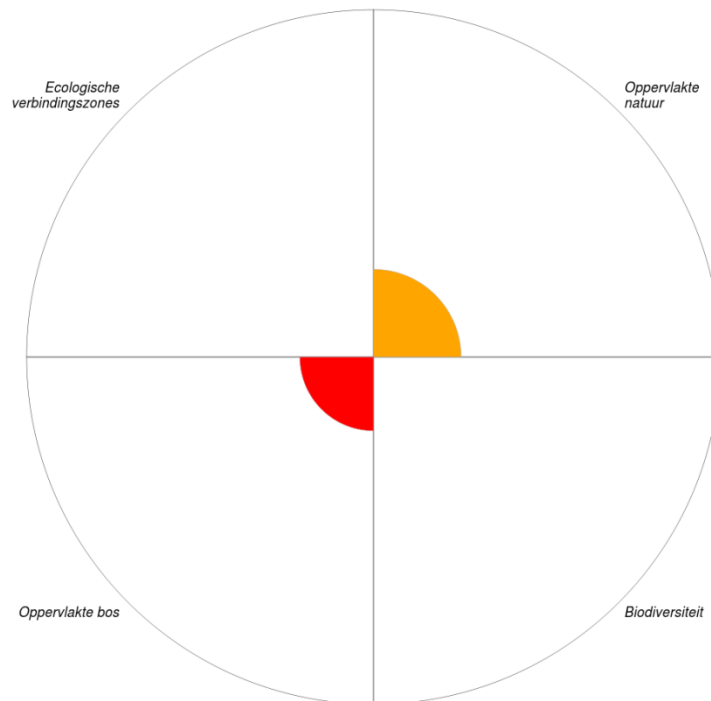
De kwaliteit van het oppervlaktewater wordt beoordeeld aan de hand van twee samengestelde indicatoren die iets zeggen over de ecologische en de chemische toestand van het oppervlaktewater. De normering is gebaseerd op de Kaderrichtlijn Water (KRW). Beide indicatoren scoren goed.

Voorraad Natuur en landschap

In deze voorraad wordt gekeken naar de soortenrijdommen, zoals deze bekend is in de ecologische hoofdstructuur. Het onderdeel landschap wordt binnen het ecologisch kapitaal zeer beperkt gedefinieerd. Het betreft de ruimtelijke kwaliteit van gebieden en is gebaseerd op bebouwingskenmerken en structurering door groene elementen.

Eisen:

- Het robuuste natuurlijke netwerk moet zoveel mogelijk in stand worden gehouden en zo mogelijk versterkt.
- In de verschillende biotooptypen is een zo natuurlijke mogelijke verscheidenheid aan plant- en diersoorten aanwezig.
- De identiteit van de verschillende cultuurlandschappen wordt behouden en versterkt.

Toelichting

Het beeld voor deze voorraad is niet compleet. Gegevens met betrekking tot de biodiversiteit en ecologische verbindingzones ontbreken (vooralsnog). De wel bekende gegevens met betrekking tot de oppervlakte natuur (en daarbinnen de oppervlakte bos) vragen om aandacht.

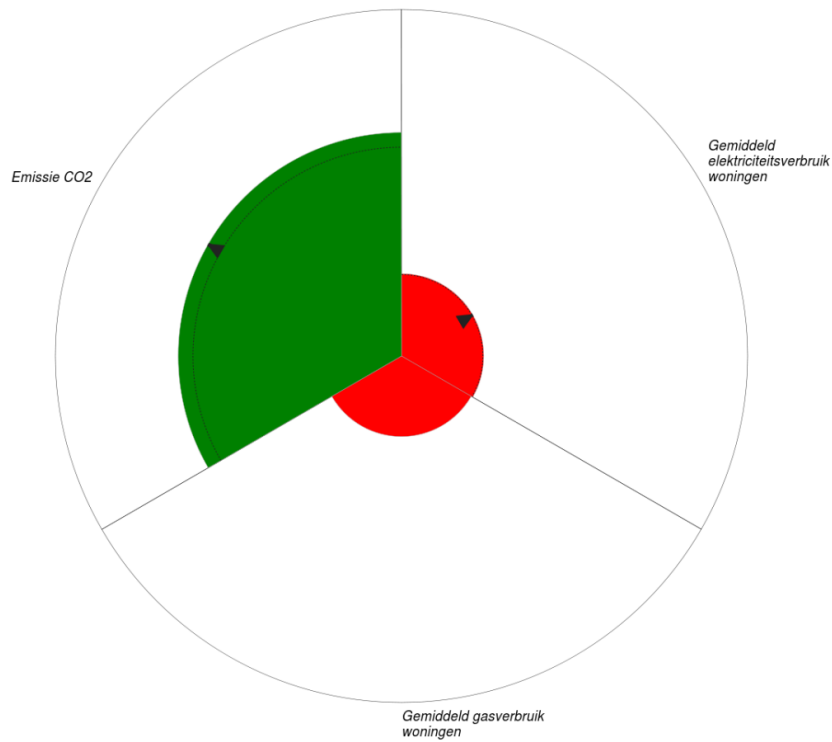
Daartegenover staat het meer kwalitatieve beeld dat de gemeente weliswaar niet beschikt over een groot oppervlakte bos maar wel over een aantrekkelijk coulisselandschap. Met name het Langbroekerwetering-gebied, met de vele kastelen en landhuizen, is uniek in Nederland. Daarnaast is er een grote diversiteit aan landschappen: overgangsgebied van de Heuvelrug naar de Komgronden, Broekbossen, de Uiterwaarden en de Stroomruggen. Kortom aan diversiteit, landschappelijk gezien geen probleem. Waarschijnlijk heeft deze grote landschappelijke diversiteit ook een positieve invloed op de biodiversiteit.

Voorraad Energie en klimaat

Deze voorraad richt zich in eerste instantie op de productie van duurzame energie en de energiebesparing. In principe wordt daarbij zowel gekeken naar de producent als de consument. Op het gebied van klimaatverandering wordt de oorzaak bekeken, de uitstoot van CO₂ uit verbrandingsprocessen. Het moge duidelijk zijn dat deze problematiek zich afspeelt op mondiaal niveau en dat de gemeente weinig mogelijkheden heeft om deze indicator te beïnvloeden. Het is desalniettemin van belang om inzichtelijk te maken wat de stand van zaken op dit terrein is.

Eisen:

- Investerings van bedrijven zijn gericht op vermindering van energieverbruik en uitstoot van schadelijke stoffen.
- Burgers consumeren minder energie en stoten minder schadelijke stoffen uit.
- Alle geconsumeerde energie wordt duurzaam opgewekt.
- De gemeente Wijk bij Duurstede streeft naar klimaatneutraliteit in 2030.

Toelichting

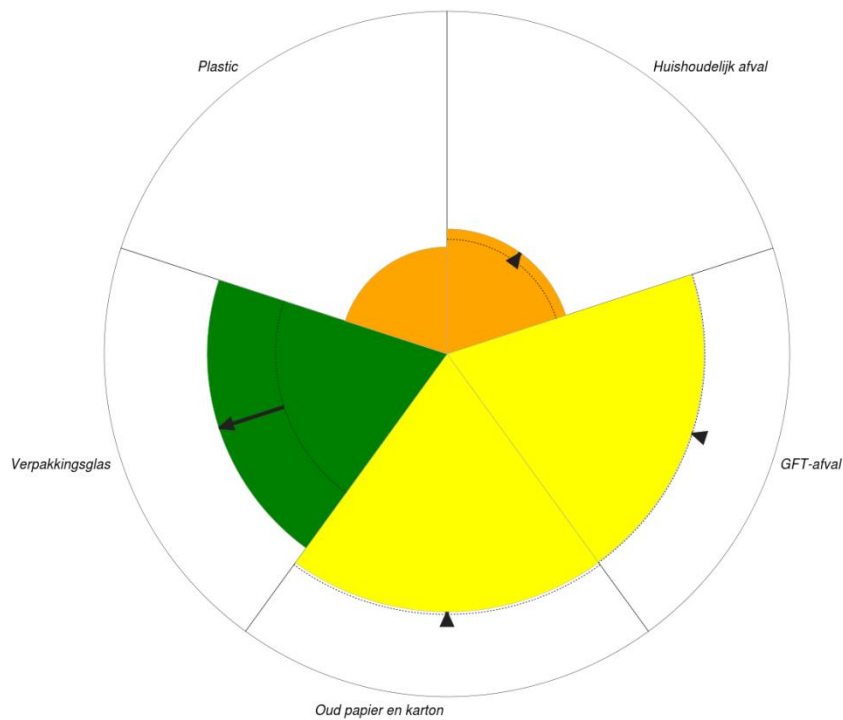
Bij de voorraad energie en klimaat kijken we zowel naar de emissie van CO2 als naar het energieverbruik, waarbij een onderscheid gemaakt wordt naar elektriciteits- en gasverbruik per woning. De CO2 emissies laten een acceptabele score zien. Dat geldt niet voor de beide indicatoren die het energieverbruik meten. Beide indicatoren die betrekking hebben op het gemiddelde jaarlijkse gasverbruik resp. elektriciteitsverbruik per particuliere woning scoren rood.

Voorraad Grondstoffen

Waar het gaat om grondstoffen kan vastgesteld worden dat deze in toenemende mate niet dan wel tegen hoge kosten (moeilijk winbaar, schaars) beschikbaar zijn. Vandaar dat er in toenemende mate aandacht is voor het gebruik van nieuwe materialen ter vervanging van deze schaarse, uitputbare inputs, het zuiniger gebruiken van de beschikbare voorraden en het hergebruiken van materialen.

Eisen:

- Hergebruik: de afvalinzameling voldoet aan de wensen van de inwoners en leidt tot het behalen van ten minste de landelijke scheidingsdoelstellingen.
- Investerings van bedrijven zijn gericht zijn op het verminderen van het gebruik van niet-hernieuwbare grond- en hulpstoffen en het vermijden van giftige stoffen.

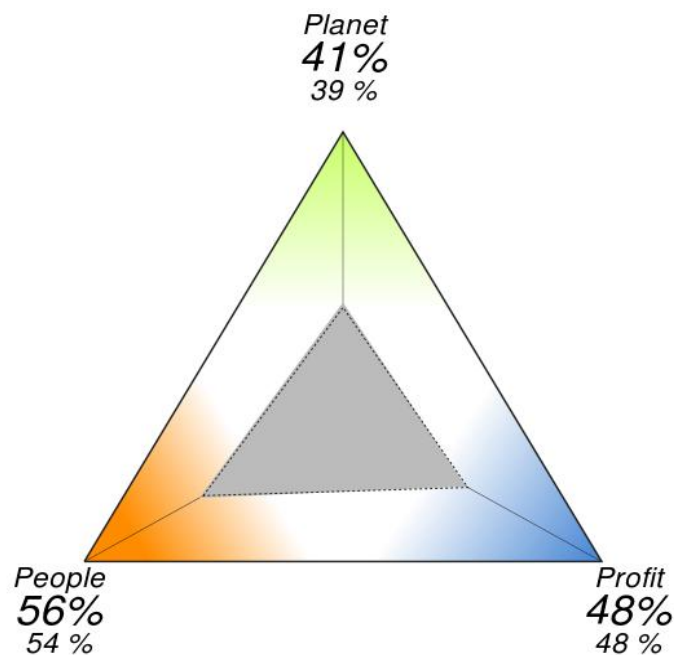
Toelichting

Op gemeentelijk niveau kijken we vooral naar het gescheiden inzamelen van allerlei soorten afval. Immers de basis voor hergebruik schuilt in het gescheiden inzamelen. Het beeld dat er voor Wijk bij Duurstede uit naar voren komt is overwegend positief. Er zijn zeer goede scores met betrekking tot het gescheiden inzamelen van oud papier en karton en GFT afval. Hetzelfde geldt voor verpakkingsglas, hier is tevens een duidelijke stijging waarneembaar (van 20 naar 24 kilogram per inwoner). Plastic wordt nog niet in grote mate gescheiden ingezameld. Tevens is er sprake van een hoog gemiddeld aantal kilo's huishoudelijk afval per inwoner. Wel is er in de periode 2008-2010 sprake van een zeer lichte daling van het aantal kilogram huishoudelijk afval per persoon van 558 kilogram naar 552 kilogram per persoon per jaar.

6 Overall beeld

Op basis van de waarden van de indicatoren, de gehanteerde normen en gewichten kan een duurzaamheidsdriehoek geconstrueerd worden die een beeld geeft in welke mate in Wijk bij Duurstede de ambities op het niveau van de drie kapitalen worden gerealiseerd en of dat enigszins in balans gebeurt. Uiteindelijk draait het bij duurzame ontwikkeling om ontwikkeling/groei in balans. De duurzaamheidsdriehoek voor Wijk bij Duurstede laat zien dat de ontwikkeling van het ecologisch kapitaal wat achter blijft bij die van het economische en met name het sociaal-culturele kapitaal. Daarbij dient wel te worden aangetekend dat het ecologisch kapitaal licht is gegroeid in de voorbije jaren terwijl het economische kapitaal niet verder gegroeid is. De economische recessie is hieraan natuurlijk niet vreemd.

Figuur 6 Duurzaamheidsdriehoek Wijk bij Duurstede 2010

De duurzaamheidsdriehoek is berekend op basis van de scores en gewichten van en normen voor de afzonderlijke indicatoren. Voor een aantal onderwerpen (in het bijzonder in het ecologisch kapitaal) geldt dat we niet beschikken over alle gewenste gegevens om de eenvoudige reden dat ze niet op het niveau van een gemeente verzameld worden.

In onderstaande tabel wordt een totaalbeeld geschetst van de 'kleuren'scores van alle indicatoren. De gouden, groene, oranje en rode kaarten geven een eerste indicatie over de sterkere en zwakkere kanten van Wijk bij Duurstede, het geeft indicaties over de mate waarin Wijk bij Duurstede er in slaagt haar (duurzaamheids)ambities waar te maken. Dit streven van Wijk bij Duurstede moet geplaatst worden o.a. tegen de achtergrond van de economische teruggang mondiaal, maar zeker ook in Nederland, die in zijn algemeenheid op een groot aantal terreinen doorwerkt. Niet alleen in de performance van de economie (ontwikkeling werkgelegenheid, werkloosheid, faillissementen, minder bestedingen etc.), maar die er ook toe bijdraagt dat de financiële ruimte voor de gemeente om een actief duurzaamheidsbeleid te voeren beperkt wordt. Ook Wijk bij Duurstede ontkomt niet aan de noodzaak van bezuinigen. Naast de impact van de economische crisis speelt ook de maatschappelijke discussie over de rol van de overheid. Daarbij gaat het zowel om thema's als de decentralisatie van veel beleid van het Rijk naar lagere overheden, maar ook om de vraag wat de grenzen van overheidssturing zijn, welke verantwoordelijkheden terug gelegd moeten worden in de samenleving (burger, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties). Al met al een turbulente, maar ook boeiende tijd, waarin de gemeente Wijk bij Duurstede, de politiek, maar ook de maatschappelijke stakeholders voor een aantal uitdagingen staan. De Staat van wijk bij Duurstede agendaert een aantal van die uitdagingen.

Het beeld dat resulteert uit de Staat van Wijk bij Duurstede is dat van een tamelijk evenwichtige gemeenschap. Waar mensen veilig kunnen leven, waar de (langdurige) werkloosheid nog relatief laag is, waar voldoende werkgelegenheid is (die in de voorbije jaren nog is gegroeid), waar de inwoners tevreden zijn over hun woonomgeving, waar de meeste onderwijsindicatoren positief scoren. Tegenover dit positieve beeld staan een aantal minder positieve zaken. Wijk bij Duurstede heeft te maken met een groeiende ontgroenings- en vergrijzingsproblematiek, met een tekortschietende voorraad bedrijventerreinen, met afnemend aantal nieuwbouwwoningen, een aantal slecht scorende indicatoren op het terrein van gezondheid(szorg) en idem dito op het terrein van energieverbruik. Voor een aantal onderwerpen zoals de tekortschietende voorraad bedrijventerreinen en het afnemend aantal nieuwbouwwoningen geldt dat de gemeente daar op dit moment al nadrukkelijk actie op onderneemt.

Tot slot. De Staat van Wijk bij Duurstede schetst een beeld hoe de gemeente er vanuit haar eigen duurzaamheidsambities gezien voor staat. Het resultaat levert input voor een maatschappelijke agenda. Dat wil zeggen een agenda niet alleen voor de gemeente maar ook voor al haar maatschappelijke partners. Het streven naar duurzame ontwikkeling is niet alleen een gemeentelijke verantwoordelijkheid

maar een maatschappelijke. Hopelijk biedt deze staat van Wijk aanknopingspunten voor dit maatschappelijke debat.

Sociaal Culturele Kapitaal	Economisch Kapitaal	Ecologisch Kapitaal
<i>Participatie en Ontwikkeling</i>	<i>Arbeid</i>	<i>Bodem en grondwater</i>
Langdurige werkloosheid	Arbeidsongeschiktheid	Geen indicator voor deze voorraad
Vrijwilligers	Benutting arbeidspotentieel	<i>Lucht</i>
Arme huishoudens	Werkloosheid	Fijn Stof
Opkomstpercentage verkiezingen	Ontgroening en vergrijzing	Nox
Kinderen met delict voor de rechter	Werkgelegenheidsfunctie	Geluidbelasting
Eenzaamheid	Aandeel hoogopgeleiden	<i>Oppervlaktewater</i>
<i>Cultuur</i>	<i>Ruimtelijke vestigingswaarden</i>	Chemische toestand
Deelname amateurkunst	Ontsluiting hoofdwegen	Ecologische toestand
Omvang cultuursector	OV ontsluiting	<i>Natuur en landschap</i>
<i>Gezondheid</i>	Voorraad bedrijventerreinen	Oppervlakte bos
Geestelijke gezondheid	Netto-bruto verhouding	Ecologische verbindingzones
Chronisch zieken	<i>Economisch profiel</i>	Biodiversiteit
Risicant gedrag	Werkgelegenheidsontwikkeling	Oppervlakte natuur
Sport wekelijks	Capaciteit WO en HBO	<i>Energie en klimaat</i>
Huisartsen	Groei vestigingen	Emissie CO2
Beoordeling eigen gezondheid	Gemiddeld inkomen	Gemiddeld elektriciteitsverbruik woningen
<i>Veiligheid</i>	Winkelaanbod	Gemiddeld gasverbruik woningen
Slachtoffers vermogensdelicten	Horeca	<i>Grondstoffen</i>
Verkeersongevallen	Recreatie en Toerisme	Oud papier en karton
Kans op ramp	Landbouw	GFT afval
Onveiligheidsgevoel		Verpakkingsglas
Slachtoffers geweld/criminaliteit		Plastic
Veelplegers		Huishoudelijk afval per inwoner
Huiselijk geweld		
<i>Woonomgeving</i>		
Wachttijd huurders		
Tevredenheid woonomgeving		
Nieuwbouw woningen		
<i>Onderwijs</i>		
Onvertraagd naar diploma		
Jeugdwerkloosheid		
Voortijdige schoolverlaters		
Kwaliteit voortgezet onderwijs		